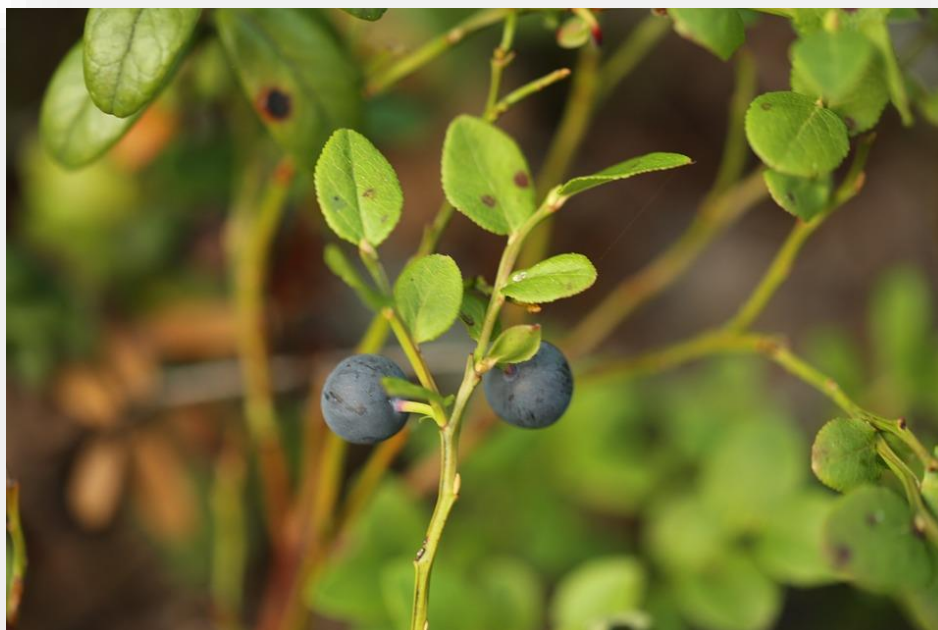

SKOGSMÄSTARPROGRAMMET
Examensarbete 2018:24

Möjligheter att med bär- och svampplockning skapa arbete för lågutbildade på Sveriges landsbygd

*The possibilities for the picking of wild berries and
mushrooms to create jobs for the low educated
population in rural Sweden*

Jonathan Andersson

Examensarbete i skogshushållning, 15 hp
Serienamn: Examensarbete /SLU, Skogsmästarprogrammet 2018:24
SLU-Skogsmästarskolan
Box 43
739 21 SKINNSKATTEBERG
Tel: 0222-349 50

Möjligheter att med bär- och svamplockning skapa arbete för lågutbildade på Sveriges landsbygd

The possibilities for the picking of wild berries and mushrooms to create jobs for the low educated population in rural Sweden

Jonathan Andersson

Handledare: Torgny Söderman, SLU Skogsmästarskolan

Examinator: Eric Sundstedt, SLU Skogsmästarskolan

Omfattning: 15 hp

Nivå och fördjupning: Självständigt arbete (examensarbete) med nivå och fördjupning G2E med möjlighet att erhålla kandidat- och yrkesexamen

Kurstitel: Kandidatarbete i Skogshushållning

Kurskod: EX0624

Program/utbildning: Skogsmästarprogrammet

Utgivningsort: Skinnskatteberg

Utgivningsår: 2018

Elektronisk publicering: <http://stud.epsilon.slu.se>

Serienamn: Examensarbete/SLU, Skogsmästarprogrammet

Serienummer: 2018:24

Omslagsbild: Blåbärsbuske med bär. Foto Erkko Vuorensola.

Nyckelord: agroforestry, bidragstagare, företagskalkyl

Sveriges lantbruksuniversitet
Skogsvetenskapliga fakulteten
Skogsmästarskolan

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

Innehållsförteckning	iii
1. Abstract.....	1
2. Sammanfattning	3
3. Inledning.....	5
3.1 Bakgrund.....	5
3.1.1 Lagstiftning.....	5
3.1.2 Prestationslön (PRP).....	5
3.1.3 Häls fördelar med att vistas i skog och natur	5
3.2 Förutsättningar	6
3.2.1 Arbetsmarknaden för bärplockning i Sverige.....	7
3.2.2 Jämförelser med Finland	8
3.2.3 Arbetsmarknaden för svampplockning i Sverige	8
3.2.4 Hälsa och arbetsmarknaden	9
3.3 Syfte.....	9
4. Material och metoder	11
4.1 Känslighetsanalys.....	12
5. Resultat	13
5.1 Priser	13
5.2 Kostnader	13
5.3 Prestation	13
5.4 Täckningsbidrag	14
6. Diskussion.....	15
6.1 Analys	15
6.1.1 Löner och prestation.....	15
6.1.2 Andra fördelar.....	16
6.2 Slutsats.....	17
7. Referenslista	19
7.1 Litteraturförteckning.....	19
7.2 Internetdokument.....	20
8. Bilagor.....	23
Lågt Pris	25
Medel Pris.....	25
Högt Pris	26
Lägre bidrag, högre arbetsprestation	26

Medelhögt bidrag, medelhög arbetsprestation.....	27
Högre bidrag, Lägre arbetsprestation.....	27

1. ABSTRACT

The municipalities of Sweden were interested in ways of getting people who are relying on government grants into work. Despite the efforts of getting these people employed there are still some lines of work that has a workforce dominated by people from other countries. One of these lines of work is the picking of wild berries and mushrooms. The picking of wild berries and mushrooms generates billions of SEK each year, yet the companies working with this still opts to employ mainly people coming from Thailand.

To try and see if this was an industry that the Swedish municipalities could get into, the municipality of Skinnskatteberg issued an investigation to see whether there was any profitability to be had and if this profit could pay for all or part of the salaries the employed would be getting. The premise of this investigation was that the employed were to be getting payed at least as much or more than they were already receiving from government grants. These salaries were then subsidized by the municipality and subtracted from the potential earnings the employed were estimated to make. The investigation was also to consider that some or all of these unemployed people were so due to some circumstance which made them unable to work as efficiently as others due to, for example, disabilities.

The result of this was a margin per employee, varying from -2655 SEK/month to +3677 SEK/month depending on the base salary of the employee and the berry mushroom picking mix.

2. SAMMANFATTNING

I Sveriges skogar växer det årligen ca 500 – 1000 miljoner kg bär och ca 50 miljoner kg matsvampar. Både svamp och bär är ett uppskattat inslag i den svenska kosten, men trots detta så plockas bara en liten del av alla de bär och svampar som växer i skogen. De företag i Sverige som jobbar med att ta hand om dessa skogliga resurser använder sig ofta utav utländsk arbetskraft, istället för att anställa människor i närområdet, även om dessa ofta får sälja sina plockade bär och svampar som så kallade "fria plockare". På uppdrag av Skinnskattebergs kommun så gjordes en undersökning som skulle visa om ett företag som sysslade med svamp och bärplockning kunde anställa endast människor som stod utanför arbetsmarknaden, på grund av dålig utbildning eller andra orsaker, och fortfarande gå runt ekonomiskt.

Bakgrunden till detta var att eventuellt kunna minska andelen bidrag som delades ut till dessa genom att få dem i anställning där jobbet kunde betala för hela eller en del av deras lön och statliga bidrag kunde stå för resten. För att räkna ut detta så togs ett täckningsbidrag fram för en hypotetisk anställd, genom att ta de rörliga kostnaderna för denne, det vill säga lön, kläder, bränsle för fordon etc. minus de intäkter denne får in. Intäkterna beräknades genom att ta deras uppskattade prestation gånger priset för svamp och bär per kg/liter. För att öka säkerheten i studien gjordes en känslighetsanalys i flera nivåer för att kombinera priser, prestationer och lönenivå samt bidragsnivå för att se var gränsen gick för att det skulle bli lönsamt.

Medelvärde för dessa täckningsbidrag blev en förlust eller låg vinst på de högre lönenivåerna för de anställda och en vinst på ca 700 kr per anställd och uppåt på de lägre lönenivåerna. Undersökningen visade även att plockandet av bär var mer lönsamt än svampplockning då det under högsäsong går att få en bättre prestation genom att plocka bär än vad som är möjligt under samma säsong, plockandes svamp.

<i>Mix bär/svamp %</i>	<i>18 300/mån</i>	<i>20 000/mån</i>	<i>22 000/mån</i>
50-50	677	0	-2 655
75-25	2 177	1 500	-1 155
100-0	3 677	3 000	345

Slutsatsen av undersökningen var att ett sådant företag går att få lönsamt med statlig hjälp och att förutom den ekonomiska vinningen så finns det även andra fördelar, så som förbättrad hälsa hos de anställda på grund av utomhusarbete i naturen.

3. INLEDNING

3.1 Bakgrund

Som examenskrav för elever på Skogsmästarskolan i Skinnskatteberg, finns att göra en vetenskaplig rapport med omfattningen 15 Högskolepoäng, vilket motsvarar 10 veckors heltidsstudier. Detta arbete gjordes i syfte att uppnå dessa krav.

Studien som presenteras nedan gjordes på uppdrag av Skinnskattebergs kommun. Kommunen vill få en klarare bild av möjligheten för bär och svampplockning att bidra till integration av lågutbildade arbetslösa på arbetsmarknaden

3.1.1 Lagstiftning

Lagen gällande plockande av vilda bär och svamp täcks av allemansrätten. Exakt vilka regler som gäller vid plockande av vilda bär och svampar är inte helt klart. I dagsläget utgår myndigheter ifrån att allemansrätten skall tolkas som att det ger rätten för alla att vistas i och nyttja skogen och i det omfattas även plockande av svamp och bär (Länk A, Naturvårdsverket).

I inkomstskattelagen så finns ett stycke i 8 kap. 28 § gällande försäljning av bär och svamp. I lagen står det att " Inkomster vid försäljning av vilt växande bär, svamp och kottar som man själv har plockat är skattefria till den del de inte överstiger 12 500 kr under ett beskattningsår". Detta gäller dock inte om aktiviteten utförs som en näringsverksamhet. I sådana fall skall summan vid försäljning beskattas från första kronan. Dessa regler gäller även för anställda som får ut lön ifrån sådant arbete (Länk B, Skatteverket).

3.1.2 Prestationslön (PRP)

Prestationslön, performance related pay (PRP) som det heter på engelska, eller ackordslön som det ibland kallas i dagligt tal, kan se ut på olika sätt beroende på företag. Vanligt gällande är dock en grundlön + en ackordslön, som baserar sig på hur bra personen jobbar/hur mycket han/hon plockar. En studie gjord i Italien (2016) visar att införandet av prestationsbaserad lön på en arbetsplats kan ge en betydande positiv effekt på produktionen/arbetseffektiviteten (Damiani, Pompei, & Ricci, 2016).

En annan studie från Sverige indikerar att de anställda på företag med prestationslön ofta söker sig dit för att det ger möjlighet till en hög inkomst med låg utbildning, då lönekravet inte grundar sig i erfarenhet och utbildningsgrad, utan i prestation på arbetsplatsen (Jovic & Svärd, 2016).

3.1.3 Häls fördelar med att vistas i skog och natur

"Urbanisering ökar risken för depression och andra mentala åkommor" skriver Tsai et. al (2018) i sin artikel som behandlar sambandet mellan mental hälsa och

grönområden i USA. Skog och natur hjälper mot stress och framför allt mot återhämtning efter stress eller negativa upplevelser. Andra studier visar att bara genom att vistas i en skog, kontra att vistas i stadsmiljö, sänker personens blodtryck (Hassan, o.a., 2017).

Vidare har andra studier och projekt gjorts som undersöker naturens möjligheter att påverka vår fysiska hälsa positivt. Ett sådant projekt i Storbritannien syftade till att få ut barn, men även vuxna människor som led av fysiska besvär, så som övervikt, ryggsmärtor eller hjärt- och kärlsjukdomar, i skogen och där få dessa att röra på sig genom aktiviteter eller träning. Resultatet av studien blev ökat välmående för de vuxna som deltog. I ett fall blev till och med en försöksperson, som tidigare inte ansetts klara av att arbeta av sina läkare, så pass friskförklarad att denne återigen kunde komma ut på arbetsmarknaden (O'Brien & Snowdon, 2007).

En studie på närmare håll, gjord av Elisabet Sonntag et.al 2014, visade att kvinnor diagnostiserade med utmattningssyndrom som vistades i vanlig Svensk Taiga-skog hade bättre resultat på alla tester som utfördes gentemot när de utfördes i en stadsmiljö. Testerna inkluderade både fysiska aspekter som hjärtrytm och blodtryck och mentala, så som uppmärksamhet/koncentration och sinnesstämning (Sonntag, o.a., 2014).

Studierna idag visar olika grad av positiva resultat gällande vistande i skog och mark, allt ifrån mirakelkurer till effekter som är svårutläsliga. Känslan i debatten verkar dock ändå vara att effekterna av att vistas i skog och mark är positiv för människans mentala och fysiska hälsa, till en större eller mindre grad.

3.2 Förutsättningar

I Sverige uppskattas det årligen växa 500 - 1000 miljoner kg vilda bär (blåbär, lingon, hallon) och 2400 miljoner kg svamp, ca 40 % av dessa är matsvampar och endast 2 % attraktiva matsvampar så som kantareller (Länk C, SCB). Studier från 70-talet uppskattar att det endast plockas ca 5 % eller 30 miljoner kg av alla bär (Kardell, 1980). Denna siffra skulle kunna vara något lägre idag då enkätundersökningar som gjorts av SCB på 90-talet visar att mängden svamp och bär som plockas i hushållen har minskat mot en tidigare undersökning som gjordes på 70-talet.

I dagens Sverige så ses svamp och bär som en självklar del i vår "skandinaviska kost". I dagsläget så får dock fortfarande en stor del av Sveriges befolkning sin svamp och sina bär, med undantag från bärplanteringar av framförallt hallon och jordgubbar, genom att själva plocka i skogen. Det uppskattas att ca 20 - 30 % av Sveriges befolkning (18 - 74) plockar bär och nära på 40 % plockar svamp, någon gång under året. Medelpersonen plockar 2,4 liter bär (1,6 liter ~ 1 kg) per person och år men även om svampplockning är populärare så finns det inga uppskattningar om hur mycket varje person plockar, men då svampen är både tyngre och mer skrymmande så är det naturligt att anta att siffran är ännu högre (Länk C, SCB).

Allt detta kan klassificeras som att det har plockats för självhushållning eller rekreationellt bruk. Så från dessa siffror kan mycket enkelt utläsas att det finns en enorm resurs i våra skogar som utnyttjas till synes mycket sparsamt, dock skall tilläggas att det inte handlar om att bär och svamp ruttar bort och ej utnyttjas, utan äts då istället av andra vilda djur än människan.

En bakomliggande anledning till den stora del självhushållning som finns i våra svenska hushåll härstammar förmodligen ifrån tradition av bär och svampplockning för eget bruk. Denna tradition gällande framförallt svampplockning är kort, eller i alla fall bruten över tid. För det var inte förrän i början av 1900-talet det åter igen började bli accepterat att äta svamp bland befolkningen, även om det med största sannolikhet alltid funnits delar av populationen som ätit svamp i någon utsträckning (Svanberg, 2012).

Både gällande svamp och bär så har det funnits skillnader i brukande av denna resurs, beroende på om man var bonde, med land att bruka och grödor att så, eller om man tillhörde den fattigare delen av befolkningen. Där de fattiga ofta tog till det som fanns att äta för att överleva. En viss skillnad verkar även funnits i geografi, där man i vissa delar av Sverige ätit vissa svampar och bär, medan man i andra delar ansett det otjänligt som föda. Detta har även varierat över tid, med stora skillnader mellan 1700- och 1800 talet (Svanberg, 2012).

3.2.1 Arbetsmarknaden för bärplockning i Sverige

Av den data som presenteras ovan så ser vi att Sverige har en enorm resurs i skogen, utöver den av virkesvärde. Denna resurs är dessutom till stor del outnyttjad. Försök till kommersialisering av bär och svampplockning är fortlöpande, men då framför allt av svenska företag som använder sig utav utländsk arbetskraft, framförallt ifrån Thailand. Detta är något som historiskt sett har varit ett problem då de inte alltid har haft bra arbets- och levnadsvillkor medan de bott i Sverige och jobbat under dåliga förhållanden med "slavlöner" (Yimprasert, 2014).

Trenden för thailändare att komma till Sverige och plocka bär och svamp verkar dock vara på nedgång, Detta kan bero på den dåliga PR industrin har fått men också på de nya lönegarantiregler som infördes 2013 (Länk D, Livsmedelsföretagen). Under 2017 beviljade migrationsverket arbetsuppehållstillstånd för 3043 personer under kategorin "bärplockare och plantörer m.fl." (Länk E, Migrationsverket). Detta är en minskning ifrån tidigare år, då det till exempel år 2012 - 2013 beviljades runt 6000 arbetsuppehållstillstånd (Länk D, Livsmedelsföretagen).

Förutom dessa existerar även en hel del uppköparföretag, det uppskattas finnas mellan 500 – 1000 uppköparföretag i Sverige, de flesta utspridda i Norrlands inland (Länk F, SVT). Dessa företag kan antas stå för en ej oväsentlig del av den totala försäljningen av bär även om några siffror ej finns tillgängliga för att styrka detta. Livsmedelsföretagen rapporterade 2013 att deras företag behandlade

10 700 ton blåbär 2013 varav 9000 ton exporterades (Länk D, Livsmedelsföretagen). Livsmedelsföretagen representerar bara en del av alla uppköparföretag i Sverige och behandlar därmed bara en del av de 30 miljoner kg bär som plockas i Sverige varje år.

3.2.2 Jämförelser med Finland

Jämförelser kan dras med den situation som finns i Finland gällande bärplockning. I en rapport skriven av Mattia Cai och Enrico Vidale (2011) så har de undersökt hur speciellt ett företag, Dalla Valle, har skapat en exportmarknad ner till södra Europa och skapat arbetstillfällen för finnar i Nordkarelen. I Finland sysslar man med både professionella plockare, inhemska och utländska, samt uppköp från privatpersoner. Denna del står för 1/3 av Dalle Valles inköp (Cai, Pettenella, & Vidale, 2011).

Finland är ett bra exempel på hur man genom rätt sorts företag kan skapa ökat välstånd i glesbygderna. Då Sveriges grundförutsättningar i många fall är lika eller bättre än de som finns i grannlandet Finland så finns det många lärdomar att dra av hur både företagen och Finlands regering har skött situationen.

I Sverige är det skattefritt att sälja bär (förutsatt att personen inte är anställd) till en summa av 12 500 sek/år (Länk B, Skatteverket). I Finland så är det skattefritt att plocka bär, förutsatt att man gör det på en hobbynivå. Det finns inga fasta gränser för när det går från amatör, till professionell nivå, men får personen ifråga lön så räknas det som en anställning och är därmed skattepliktigt (Länk G, Vero skatt).

Finland har även en större del förädlingsindustrier inom bärbranschen än vad Sverige har. Majoriteten av Sveriges kommersiella bärplockning görs antingen till sylt, juice eller säljs som färsk-frusna bär till utlandet eller den inhemska marknaden. Uppemot 80 % av våra svenska blåbär uppskattas säljas oförädlade till länder som Kina, som där gör förädlningar av de slag som man gör i Finland, vilket i sin tur gör att Sverige går miste om stora vinster (Länk H, Sveriges Radio).

3.2.3 Arbetsmarknaden för svampplockning i Sverige

Svampindustrin är inte lika stor och utbredd i Sverige som bärindustrin. Detta kan bero på att bärindustrin har existerat längre i Sverige, då den startade redan i slutet av 1800-talet (Länk D, Livsmedelsföretagen). Majoriteten av all svamp som plockas används till eget bruk, men de företag som ändå håller på med försäljning av svamp till butiker, så som *Wermlands skogsförråd*, plockar sin svamp själva eller köper utav privatpersoner (Länk I, Wermlands skogsförråd). Dessa företag fungerar i stor utsträckning antingen som mellanhänder (grossister) för försäljning från privatperson till butik, eller genom att själva sälja direkt till kund.

Stora jättar inom bär- och svampindustrin så som *Polarica* har ofta egna dedikerade bärplockare men, som i Polaricas fall, köper in svamp ifrån andra länder så som Polen (Länk J, Polarica).

3.2.4 Hälsa och arbetsmarknaden

Sverige har sedan 90-talet ställt om och gått från 1900-talets arbetarnation till en plats för högutbildade tjänstemän. 2005 så hade var fjärde vuxna person i Sverige läst vidare minst 3 år efter gymnasiet (Länk K, SCB). Detta skapar en arbetsmarknad där man successivt höjer kraven på utbildning då detta blir den nya normen. Där för 20 år sen gymnasieutbildning var grundkravet kan om 20 år det nya grundkravet bli till exempel en kandidatexamen.

En vanlig företeelse bland de olika skikten i det svenska samhället är att de med lägre utbildning, gymnasial eller lägre, oftare lider av ohälsa, psykisk och fysisk. Den psykiska ohälsan är tydligt högre hos lägre utbildade kvinnor, jämfört med de högre utbildade, men endast marginellt högre hos män (1 - 2 %). Det finns dock ett tydligt samband inom alla kontrollgrupper mellan låg utbildning och sämre hälsa (Statistiska centralbyrån, 2006).

Den psykiska ohälsan bland unga har tredubblats sedan 90-talet, även arbetslösheten bland unga har tredubblats under samma tid (Länk L, SVT). Detta är inte helt utan samband då tidigare forskning redan visat att det finns ett klart samband mellan just arbetslöshet och psykisk ohälsa (Hallsten, 1997).

Detta kan då skapa en ond cirkel där en person ursprungligen inte kunde skaffa sig en högre utbildning på grund av sjukdom och detta i sin tur gjorde att denne blev arbetslös, eftersom arbetsmarknaden söker högutbildade. Arbetslösheten förvärrar sedan eventuella underliggande psykiska problem som personen har och det har skapats en person som kommer att stå mer eller mindre permanent utanför arbetsmarknaden om inte hjälpåtgärder vidtas. En sådan åtgärd kan vara lösningen som presenteras i denna rapport.

3.3 Syfte

Är det ekonomiskt hållbart att driva ett företag med inriktning på bär och svamplockning som syftar till att få människor med kort utbildning till egenförsörjning.

Frågeställningar:

- Vilka förutsättningar gäller för att företaget skall bli lönsamt?
- Vad blir täckningsbidraget för varje anställd?
- Går det att konstruera ett system där de anställda har en möjlighet att öka sin lön, baserat på ökad prestation från deras sida?

4. MATERIAL OCH METODER

Metoden som tillämpats har varit konstruerandet av en räknesnurra i Microsoft Excel, baserat på priser och kostnader tagna ifrån branschen och genom uppskattningar baserat på information hämtat från nätet och litteraturstudier. Litteraturstudier har även gjorts för att bekräfta de bakomliggande orsakerna för studien, så som ökande psykisk ohälsa bland unga och förbättrat välmående genom vistelse i skog och mark.

Genom detta har en räknesnurra skapats, vars funktion har varit att jämföra hur olika pris och kostnadsnivåer påverkar utgången för skapandet av ett företag som fokuserar på att hjälpa individer som står långt från arbetsmarknaden till egen försörjning genom svamp och bärplockning. Huvudsyftet med räknesnurran har varit att få fram täckningsbidraget för varje anställd, vilket ger en fingervisning om hur mycket pengar det finns att spara på bidrag till varje anställd.

Metod:

1. Litteraturstudie om bär och svampplockning generellt inom Sverige och Finland och om industrin som uppkommit runt det.
2. Insamlande av relevant information gällande priser och kostnader för användande i räknesnurra
3. Skapande av räknesnurra baserad på insamlad information (punkt 2 ovan).
4. Litteraturstudie om skogens effekt på människan och om prestationslön och hur det påverkar effektiviteten.

4.1 Känslighetsanalys

För att analysera lönsamheten i ett företag baserat på bär och/eller svampplockning med arbetskraft som varit långtidsarbetslös med anställnings/lönebidrag gjordes en kalkyl på kostnader och intäkter med syftet att få fram ett täckningsbidrag för varje anställd. För att öka trovärdigheten i kalkylen gjordes en känslighetsanalys med 3 olika scenarier gällande de anställdas lönenivåer.

- Scenario 1: 18 300 kr/mån, högsta bruttolönen för lönebidrag från arbetsförmedlingen.
- Scenario 2: 20 000 kr/mån, högsta bruttolönen för bidrag vid introduktionsjobb från arbetsförmedlingen.
- Scenario 3: 22 000 kr/mån.

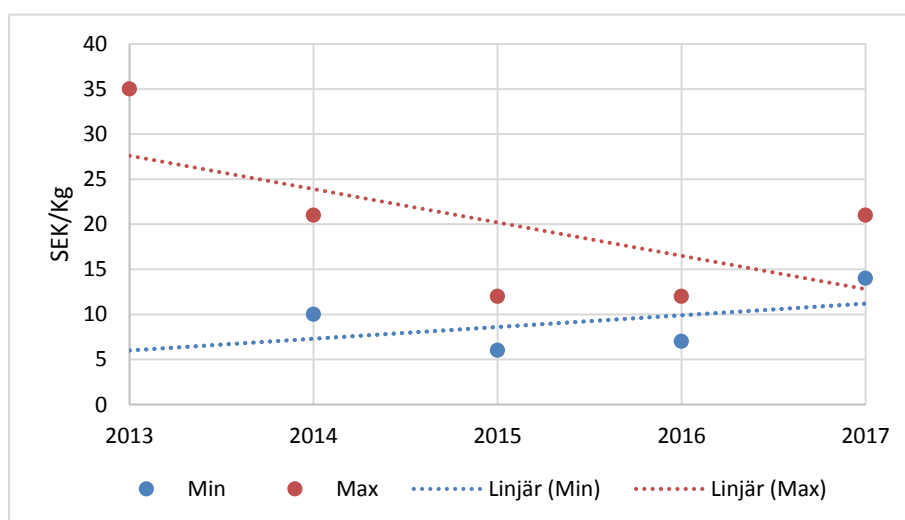
Samma typ av känslighetsanalys gjordes även för försäljningspris för bär och svamp, plockningsmix på svamp/bär, samt arbetsprestation från svamp och bärplockare. För att göra resultatet mer lättläst presenterades endast resultatet från medelvärdena för alla känslighetsanalyserna.

- Priser:
 - Bär: 20 kr/liter
 - Svamp: 100 kr/kg
- Arbetsprestation:
 - Bär: 40 liter/person/dag
 - Svamp: 5 Kg/person/dag

5. RESULTAT

5.1 Priser

Priserna för bär baseras på det ungefärliga plockarpriset (dvs det pris bärplockarna får per liter/kg plockat) på blåbär över en 5 års period (2013 - 2017) + 5 kr, vilket motsvarar det ungefärliga grossistpriset inom branschen. (Wingborg, 2015, 2016, 2018). Detta då blåbär är det mest lönsamma bäret i branschen, samt det bär som det plockas mest av i Sverige.

Figur 1. Prisstatistik blåbär, perioden 2013 – 2017, minimum och maximum priser för blåbärsplockare (fria plockare).

Priserna på svamp baseras på uppgifter tagna från information som gavs ut till svampplockare på Wermlandsskogsförråds hemsida för plockaråret 2017 för vanlig gul kantarell samt ett pristillägg på ca 10 kr som skall motsvara grossistpriset (Länk I, Wermlands skogsförråd).

5.2 Kostnader

De rörliga kostnaderna för en anställd beräknas uppgå till ca 12 300 kr/månad utan FORA försäkring och 13 300 kr/mån med FORA försäkring inklusive kostnader för löner, som inte täcks av lönebidrag. Kostnader inkluderar material, redskap och kläder men den största kostnaden, förutom lön, är bränsle till fordon vilket ersätts med 18,50 kr/mil. Fordon förväntas den anställde stå för själv i denna kalkyl.

5.3 Prestation

Eftersom målet med denna studie var att studera lönsamheten i ett socialt arbetsintegrerat företag antas de anställda vara lågutbildade och därför stå långt från arbetsmarknaden. Vanligt är att dessa individer befinner sig i denna situation på grund av någon faktor som sänker deras arbetsförmåga. Av den anledningen har prestationen som ingår i analysen sänkts betydligt jämfört med den normala i branschen. Som riktmärke kan sägas att en professionell

thailändsk bärplockare plockar över 100 liter bär per dag (Wingborg, 2015) och professionella svamplockare i Finland plockar i medeltal under en säsong drygt 8 Kg svamp per dag (Cai, Pettenella, & Vidale, 2011). I analysen i denna studie användes en prestation på 40 liter bär och 5 kg svamp per dag.

Prestationen och priset som använts i denna studie gör att täckningsbidraget hamnar nära "break-even". Då den prestation som använts är låg i jämförelse med den nivå som normalt används i branschen, så finns goda möjligheter att införa prestationsbaserad lön baserat på principen grundlön + bonus * x prestation.

5.4 Täckningsbidrag

Tabell 1. Täckningsbidrag per månad för en anställd *exklusive* FORA försäkring. X-axeln 3 olika scenarier för lön till de anställda, Scenario 1; 18 300 SEK, Scenario 2; 20 000 SEK och Scenario 3; 22 000 SEK. Y-axeln, 3 varianter på mängden bär i förhållande till svamp som plockas

<i>Mix bär/svamp %</i>	<i>Scen. 1</i>	<i>Scen. 2</i>	<i>Scen. 3</i>
50–50	677	0	-2 655
75–25	2 177	1 500	-1 155
100–0	3 677	3 000	345

Med de förutsättningar som givits hamnar täckningsbidraget någonstans mellan förlust på -2 655 kr/anställd och månad till 3 677 kr/anställd och månad i vinst. Ej oväntat så ger högre lön till de anställda mindre vinst till företaget. Ett större glapp finns dock mellan scenario två och tre än scenario ett och två. Detta på grund av de regler som arbetsförmedlingen har gällande introduktionsjobbssbidrag för löner upp till, men ej överstigande, 20 000 kr (Länk M, Arbetsförmedlingen).

Tabell 2. Täckningsbidrag per månad för en anställd *inklusive* FORA försäkring. X-axeln 3 olika scenarier för lön till de anställda, Scenario 1; 18 300 SEK, Scenario 2; 20 000 SEK och Scenario 3; 22 000 SEK. Y-axeln, 3 varianter på mängden bär i förhållande till svamp som plockas

<i>Mix bär/svamp %</i>	<i>Scen. 1</i>	<i>Scen. 2</i>	<i>Scen. 3</i>
50–50	-238	-1 000	-3 755
75–25	1 262	500	-2 255
100–0	2 762	2 000	-755

Täckningsbidraget blir något lägre med FORA försäkring, då detta är en ytterligare lönekostnad, men lönsamhet finns fortfarande i de lägre lönescenarierna.

För att se den fullständiga kalkylen, se bilaga 1.

6. DISKUSSION

6.1 Analys

Utfallet av resultatet tolkas vara till större delen lönsamt, eller i alla fall fullt möjligt att göra lönsamt efter de förutsättningar som givits. Att täckningsbidraget blev så pass högt förvånar författaren en aning, då de givna förutsättningarna för prestation var så låga med tanke på den målgrupp som företaget siktar in sig på att anställa. Det vill säga, människor utanför arbetsmarknaden, vilka ofta har nedsatt arbetsförmåga av olika anledningar. Det finns heller inget som skulle hindra ett sådant företag från att dra processen med förädling av de plockade bären vidare. I kalkylen har allt varit beräknat på plockandet och försäljningen av färska eller frysta bär, utan vidareförädling. Ytterligare studier inom ämnet skulle kunna visa huruvida ett företag skulle bli ännu mer lönsamt om det gjorde tillexempel sylt eller andra produkter utav bären.

Det finns även en möjlighet att nå mer nischade marknader genom att sälja bären, eller de förädlade bären (sylt etc.) som kravmärkta varor. Detta skulle dra upp priset lite grand utan någon egentlig kostnad. Detta går endast att göra för de företag som har anställda plockare, företaget kan då sätta krav eller ge direktiv till plockarna var de skall plocka bären, för att inte komma i konflikt med KRAV-märkningens regler gällande bland annat skogsgödsling. Det är skatteverket som kräver att en plockare skall vara anställd om denne skall kunna bli kommenderad vart han/hon skall plocka, plockaren är alltså då inte längre en så kallad fri plockare.

6.1.1 Löner och prestation

Av täckningsbidragen att döma så verkar det vara bäst att utgå från en lägre lönenivå, antingen 18 300 eller 20 000 kr/mån. Dels på grund av de högre bidragsnivåerna som tillåts på lönen, men också för att det då går att ge en högre lön åt de som presterar bättre och "gör skäl för lönen". Det ger de anställda en trygghet att luta sig tillbaka på, men en möjlighet att förbättra sin lön om de har förmågan. För att spinna vidare på hur en prestationslön skulle kunna fungera i praktiken så kan följande exempel användas.

Företaget sätter en grundlönenivå, på tillexempel, <50 liter bär. Efter 50 liter får plockaren, tillexempel, 40 % av försäljningspriset för bär, säg 8 kr. Skulle plockaren uppnå vanliga nivåer inom branschen (100 liter/dag) så skulle detta kunna ge honom/henne ett påslag på 8 000 kr i månaden. Hur resterande 60% sedan använts kan diskuteras. En del skulle kunna gå tillbaka till kommunen som återbetalning för bidraget. Men det skulle också kunna gå helt till företaget, då detta är deras enda egentliga sätt att gå i vinst. Den anställda skulle även kunna få högre lön, då dessa pengar i så fall ändå kommer tillbaka till kommunen genom att bidragstagaren blir en skattebetalare. Enkelt uttryckt skulle kunna sägas att en plockares lön per månad blir: Grundlön + X kg plockade bär utöver Z * Y kr per liter.

6.1.2 Andra fördelar

Så rent ekonomiskt så ser det ut som att ett bärplockningsföretag skulle fungera, men resultatdelen beskriver endast en del av fördelarna med ett sådant företag. Även om det skulle gå att privat driva ett företag som detta med vinst, så känns det som extra intressant för en statlig myndighet att driva det. Detta för vinsterna per anställd är relativt låga, men fördelarna fysiskt och psykiskt för den anställda skulle kunna vara betydande. I Sverige idag är det ett mer eller mindre accepterat faktum att motion i naturen är positivt för din hälsa, i högre eller mindre grad. Att arbeta med bärplockning är fysiskt ansträngande och är ett arbete som endast kan utföras på plats ute i naturen. Detta gör att företaget på många sätt kan vara den ideala arbetsplatsen för en person som kräver rekreation eller återanpassning för att komma ut i arbetslivet. Samtidigt som det är ett jobb även passar människor med låg utbildning eller dålig arbetslivserfarenhet, då jobbet i sig inte kräver någon utbildning för att kunna utföra, annat än någon enstaka dag för att lära sig som ätliga bär och svampar.

Ytterligare fördelar med att driva ett sådant företag statligt är att de anställda skulle vara människor som annars skulle vara helt beroende av statliga bidrag. Att då kunna minska delen bidrag och ersätta det med lön från arbete skulle ha dubbel effekt för en statlig arbetsgivare, då detta skulle göra en bidragstagare till en skattebetalare.

Vidare bör sägas att det är inga glädjesiffror som presenteras i kalkylen. Enligt den efterforskning som har gjorts så ligger den satta prestationen långt under den som man annars kan förvänta sig av professionella bär och svampplockare. Trots detta så blir täckningsbidraget positivt. Det betyder även att varje extra plockad liter av bär eller svamp är ren vinst. Detta kan då med fördel användas till att motivera de anställda, genom att erbjuda högre lön baserat på bättre prestation. Det kan verka som att prissättningen är något optimistisk, men priset förändras mycket mellan åren och kan påverkas av många faktorer, så som förädling, KRAV-märkning, världsmarknad etc., även det faktum att företaget skulle agera grossist eller återförsäljare av bären drar upp priset.

En studie som denna är full av antaganden och gissningar, även fast dessa är tagna från verkliga exempel. Det skapar osäkerhet i utfallet, något som egentligen endast kan kontrolleras genom att göra en mer omfattande studie, med fördel genom att ha en faktisk testgrupp. Det är ett förslag från författarens sida att någon intresserad kommun faktiskt testar detta i praktiken och drar igång något projekt för att se om det går att realisera. Onekligen så kommer oförutsedda kostnader och problem att dyka upp, men det finns också möjligheter för positiva överraskningar vad gäller kanske prestation, pris och de anställdas allmänna hälsa och välmående. Något som inte borde förbises i en sådan undersökning är hur de anställda känner inför det arbete de utträttat i jämförelse mot kanske andra arbetsplatser de haft på kommunen, till exempel samhäll.

6.2 Slutsats

Är det ekonomiskt hållbart att driva ett företag med inriktning på bär och svamplockning som syftar till att få människor med kort utbildning till egenförsörjning. Svaret på detta är ja. Ja det går att göra, men det är inget som kan startas upp på en dag. Det krävs en hel del organisation runt om för att behandla de mängder livsmedel som skulle plockas, det krävs lager och transporter med mera. Även om det blir vinst på varje anställd så har ett företag som detta en del kostnader runt om, fasta kostnader, för lokaler, kylar etc. Det gör att det krävs en viss mängd anställda för att företaget skall gå med plus. Detta är ännu ett incitament för staten att gå in och skapa företaget, som Sveriges största arbetsgivare.

7. REFERENSLISTA

7.1 Litteraturförteckning

- Cai, M., Pettenella, D., & Vidale, E. (2011). Income generation from wild mushrooms in marginal rural areas. *Forest Policy and Economics* 13, 221-226.
- Damiani, M., Pompei, F., & Ricci, A. (2016). Performance related pay, productivity and wages in Italy: a quantile regression approach. *International Journal of Manpower*, 37(2), 344-371.
- Hallsten, L. (1997). *Arbetslöshet och psykisk ohälsa 1980–1996 - En Meta-Analys*. Arbetslivsinstitutet.
- Hassan, A., Tao, J., Li, G. J., Aii, L., Zhihui, J., Zongfang, L., & Qibing, C. (2017). *Effects of Walking in Bamboo Forest and City Environments on Brainwave Activity in Young Adults*. Sichuan Agricultural University. China: College of Landscape Architecture.
- Jovic, K., & Svärd, S. (2016). *Prestationsbaserad lön: incitament eller orosmoment*. Sociologiska Institutionen. Stockholm: Stockholms Universitet.
- Kardell, L. (1980). OCCURRENCE AND PRODUCTION OF BILBERRY, LINGONBERRY AND RASPBERRY IN SWEDEN'S FORESTS. *Forest Ecology and Management*, 2, 285-298.
- O'Brien, L., & Snowdon, H. (2007). HEALTH AND WELL-BEING IN WOODLANDS: A CASE STUDY OF THE CHOPWELL WOOD HEALTH PROJECT. *Arboricultural Journal The International Journal of Urban Forestry*, 45-60. doi: 10.1080/03071375.2007.9747476
- Sonntag, E., Nordin, M., Lundell, Y., Dolling, A., Wiklund, U., Karlsson, M., Carlberg B., Slunga Järholm, L. (2014). Restorative effects of visits to urban and forest environments in patients with exhaustion disorder. *Urban Forestry and Urban Greening*, 344-354.
- Statistiska centralbyrån. (2006). *Ohälsa och Sjukvård*. Sveriges officiella statistik.
- Svanberg, I. (2012). The use of wild plants as food in pre-industrial Sweden. *Acta Societatis Botanicorum Poloniae*, 317-327.
- Tsai, W.-L., McHale, M., Jennings, V., Marque, O., Hipp, A., Leung, Y.-F., & Floyd, M. (2018). Relationships between Characteristics of Urban Green Land Cover and Mental Health in U.S. Metropolitan Areas. *International Journal of Environmental Research and Public Health*.

Wingborg, M. (2015). *Så var säsongen för utländska bärplockare 2015*. Arena Idé. Hämtat från Arenaidé.se.

Wingborg, M. (2016). *En alltmer osäker bransch - om villkoren för utländska bärplockare 2016*. Arena Idé.

Wingborg, M. (2018). *Bärplockares arbetsvillkor - säsongen 2017*. Arena Idé.

Yimprasert, J. (2014). *Cruel realities in the Swedish forest-berry industry*. Thai Labour Group.

7.2 Internetdokument

Länk A: Naturvårdsverket. (den 30 04 2018). *Allemansrätten Vad säger lagen?* [online] Hämtat från Naturvårdsverket.se:
<https://www.naturvardsverket.se/Documents/publikationer/620-8161-6.pdf>

Länk B: Skatteverket. (den 30 04 2018). *Rättslig vägledning, Bär- svamp- och kottplockning*. [online] Hämtat från Skatteverket.se:
<https://www4.skatteverket.se/rattsligvagledning/edition/2018.3/2629.html>

Länk C: SCB. (den 30 04 2018). *Skogsräkenskaper - en delstudie avseende fysiska räkenskaper*. [online] Hämtat från SCB.se:
<http://www.scb.se/statistik/MI/MI1202/2000I02/MI71%C3%96P9903.pdf>

Länk D: Livsmedelsföretagen. (den 1 05 2018). *Guld i gröna skogar, Bärplockning från självförsörjning till industri*. [online] Hämtat från Livsmedelsforetagen.se:
<https://www.livsmedelsforetagen.se/app/uploads/2013/07/Livsmedelsf%C3%B6retagen-%E2%80%93-Guld-i-gr%C3%B6na-skogar.pdf>

Länk E: Migrationsverket. (den 30 04 2018). *Arbetstagare - De största yrkesgrupperna*. [online] Hämtat från Migrationsverket.se:
<https://www.migrationsverket.se/Om-Migrationsverket/Statistik/Arbetstagare---de-storsta-yrkesgrupperna.html>

Länk F: SVT. (den 23 7 2015). *Tjäna extra på att sälja bären*. [online] Hämtat från SVT.se: <https://www.svt.se/nyheter/lokalt/jamtland/tjana-extra-pa-att-salja-baren>

Länk G: Vero skatt. (den 30 04 2018). *Skatteförvaltningen, Bär får säljas skattefritt så länge man inte är anställd att plocka dem*. [online] Hämtat från vero.fi: <https://www.vero.fi/sv/skatteforvaltningen/skatteforvaltningen/nyheter/ uutiset/2017/b%C3%A4r-f%C3%A5r-s%C3%A4ljas-skattefritt-s%C3%A5-l%C3%A4nge-man-inte-%C3%A4r-anst%C3%A4lld-att-plocka-dem/>

Länk H: Sveriges Radio. (den 5 04 2010). *Sverige halkar efter den finska bärindustrin*. [online] Hämtat från Sverigesradio.se: <https://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=98&artikel=3605728>

Länk I: Wermlands skogsförråd. (den 26 05 2018). *Svampplockare, plockarpriser*. [online] Hämtat från WSFAB.net: <http://wsfab.net/svamp/svampplockare/>

Länk J: Polarica. (den 23 07 2018). *Ekologiska Kantareller*. [online] Hämtat från Polarica.com: <https://polarica.com/produkter/ekologiska-kantareller/>

Länk K: SCB. (den 26 07 2018). *Var fjärde svensk är högutbildad*. [online] Hämtat från SCB.se: <https://scb.se/hitta-statistik/sverige-i-siffror/utbildning-jobb-och-pengar/befolkningens-utbildning/>

Länk L: Sveriges television. (den 26 07 2018). *Tre gånger mer psykisk ohälsa bland unga*. [online] Hämtat från svt.se: <https://svt.se/nyheter/vetenskap/tredubblad-psykisk-ohalsa-bland-unga>

Länk M: Arbetsförmedlingen. (den 23 07 2018). *Introduktionsjobb*. [online] Hämtat från Arbetsförmedlingen.se: <https://www.arbetsformedlingen.se/download/18.143e17a81630ed8beb7109a7/1525768526415/Faktablad-introduktionsjobb-ag.pdf>

8. BILAGOR

Bilaga 1	Kalkyl	sida 24
Bilaga 2	Täckningsbidrag för olika scenarion	sida 25 – 27
Bilaga 3	Förtydligande av kalkyl	sida 28 – 30

Bilaga 1

Rörliga kostnader exkl. lön	Kostnad 1 anställd/mån	Total kostnad/år
Kläder (skor etc.)	500	2 000
Redskap (backar, etc.)	200	800
Kostnad, eget fordon	4 336	69 375
Total	5 036	72 175

Löner och Avgifter/mån			
	scen. 1	scen. 2	scen. 3
Bruttolön	18 300	20 000	22 000
Semesterlön	2 886	3 154	3 469
Arbetsgivaravgift	5 750	6 284	6 912
Lönekostnad Inkl. AGA	24 290	26 547	29 202
60 % bidrag	14 574	15 928	15 928
70 % bidrag	17 003	18 583	18 583
80 % bidrag	19 432	21 237	21 237
Kostnad total om 60%	9 716	10 619	13 273
Kostnad total om 70%	7 287	7 964	10 619
Kostnad total om 80%	4 858	5 309	7 964

Normal plockarprestation svamp	
	Kg
Prof.	8,1
Vanlig	4,2
Rekreation.	2,8

Normal plockarprestation bär	
1 kg ~ 1,6 liter	Kg
Prof.	70
Vanlig	25
Rekreation.	1

Övriga skatter	
Arbetsgivaravgifter	31,42%
FORA försäkring	5,00%

Lågt Pris

Prestation svamp	5	kg/dag
Prestation Bär	40	liter/dag
Svamppris	80	kr/kg
Bärpris	10	kr/liter
Bidragsnivå	70	% av lönekostnaden

TÄCKNINGSBIDRAG 1 ANSTÄLLD

MIX BÄR/SVAMP %	Scen. 1	Scen. 2	Scen. 3
50–50	-4 323	-5 000	-7 655
75–25	-4 323	-5 000	-7 655
100–0	-4 323	-5 000	-7 655

Medel Pris

Prestation svamp	5	kg/dag
Prestation Bär	40	liter/dag
Svamppris	100	kr/kg
Bärpris	20	kr/liter
Bidragsnivå	70	% av lönekostnaden

TÄCKNINGSBIDRAG 1 ANSTÄLLD

MIX BÄR/SVAMP %	Scen. 1	Scen. 2	Scen. 3
50–50	677	0	-2 655
75–25	2 177	1 500	-1 155
100–0	3 677	3 000	345

Högt Pris

Prestation svamp	5 kg/dag
Prestation Bär	40 liter/dag
Svamppris	120 kr/kg
Bärpris	30 kr/liter
Bidragsnivå	70 % av lönekostnaden

TÄCKNINGSBIDRAG 1 ANSTÄLLD

MIX BÄR/SVAMP %	Scen. 1	Scen. 2	Scen. 3
50–50	5 677	5 000	2 345
75–25	8 677	8 000	5 345
100–0	11 677	11 000	8 345

Lägre bidrag, högre arbetsprestation

Prestation svamp	7 kg/dag
Prestation Bär	60 liter/dag
Svamppris	100 kr/kg
Bärpris	20 kr/liter
Bidragsnivå	60 % av lönekostnaden

TÄCKNINGSBIDRAG 1 ANSTÄLLD

MIX BÄR/SVAMP %	Scen. 1	Scen. 2	Scen. 3
50–50	4 248	3 345	691
75–25	6 748	5 845	3 191
100–0	9 248	8 345	5 691

Medelhögt bidrag, medelhög arbetsprestation

Prestation svamp	5 kg/dag
Prestation Bär	40 liter/dag
Svamppris	100 kr/kg
Bärpris	20 kr/liter
Bidragsnivå	70 % av lönekostnaden

TÄCKNINGSBIDRAG 1 ANSTÄLLD

MIX BÄR/SVAMP	Scen. 1	Scen. 2	Scen. 3
50-50	677	0	-2 655
75-25	2 177	1 500	-1 155
100-0	3 677	3 000	345

Högre bidrag, Lägre arbetsprestation

Prestation svamp	3 kg/dag
Prestation Bär	20 liter/dag
Svamppris	100 kr/kg
Bärpris	20 kr/liter
Bidragsnivå	80 % av lönekostnaden

TÄCKNINGSBIDRAG 1 ANSTÄLLD

MIX BÄR/SVAMP	Scen. 1	Scen. 2	Scen. 3
50-50	-2 894	-3 345	-6 000
75-25	-2 394	-2 845	-5 500
100-0	-1 894	-2 345	-5 000

Beskrivning av priser och uträkningar

Priser och variabler

Kläder (skor etc.)

Stövlar – 300 - 1200 kr, Engelssons

Jackor – 100 - 900, Engelssons

Byxor – 200 - 700 Engelssons

Summa: 2000 kr/år eller 500 kr/månad i 4 månader

Redskap (backar, etc.)

Förvaringsbackar, 10 per person – 30 kr jula

Bärplockare, 1 per person – 69 kr Granngården

Bärrensare 1 per person – 39 kr biltema

Bärrensare avancerad – 99 kr Jula

Svampkniv, 1 per person – 59 kr biltema

Summa: 800 kr/år eller 200 kr/månad i 4 månader

Bränslekostnad

18,50/l, 2500 mil, uppräknad 1,5x för osäkerhet delat på 4 personer

Summa: 69 375 kr/år eller 4336 per person och månad i 4 månader

Bärpris

Bärpriserna baseras på de genomsnittliga blåbärspriserna de senaste 5 åren där min-max priserna var för:

2013: Min – okänd, max – 35 kr/kg

2014: Min – 10 kr/kg, max – 21 kr/kg

2015: Min – 6 kr/kg, max – 12 kr/kg

2016: Min – 7 kr/kg, max – 12 kr/kg

2017: Min – 14 kr/kg, max – 21 kr/kg

Prisstatistik hämtat från Mats Wingborgs rapporter om bärplockningen i Sverige.

- Bärplockares arbetsvillkor – säsongen 2017
- En Alltmer osäker bransch
- Så var säsongen för utländska bärplockare 2015

Vanliga priser för bär inom branschen är plockarpriser +5 kr för grossister eller plockarpriser x2 för återförsäljare till kund.

Svamppris

Taget från Wermlandsskogsförråds hemsida för deras Svampplockare.

<http://wsfab.net/svamp/svampplockare/>

Priserna baseras på vanlig kantarell med ett plockarpris på 90 kr/kg med ett grossistpålägg på 10 kr/kg.

Bidrag

Vilken nivå av bidrag som skall ges ut bestäms från fall till fall av arbetsförmedlingen. Därav 3 nivåer för bidrag i känslighetsanalysen. Nivåerna 60, 70 och 80 % har valts för att det är osannolikt att arbetsförmedlingen skulle välja att utgå från en lägre bidragsnivå, då deras andra alternativ är fortsatt utbetalande till dessa individer med 100 %.

Normal plockarprestation

För svamp. Dessa är tagna från en finsk rapport gällande svampplockning i Finland. Där delades plockarna in i 3 grupper, professionella, vanliga och rekreationsplockare.

- Cai, M., Pettenella, D., & Vidale, E. (2011). Income generation from wild mushrooms in marginal rural areas. *Forest Policy and Economics* 13, 221-226.

För bär. Baserat på dels Mats Wingborgs rapporter om svampplockning och dels enkätundersökningar gjorda av SCB under 1900-talets slut.

- <http://www.scb.se/statistik/MI/MI1202/2000I02/MI71%C3%96P9903.pdf>
- Bärplockares arbetsvillkor – säsongen 2017
- En Alltmer osäker bransch
- Så var säsongen för utländska bärplockare 2015

Övriga skatter

FORA försäkring, 5% <https://www.fora.se/foretag/pension--forsakring/foretag-inom-privat-sektor/foretag-som-inte-ar-bundna-av-kollektivavtal/>

Arbetsgivaravgift 2018 ,31,42 %.

<https://www.skatteverket.se/foretagochorganisationer/arbetsgivare/arbetsgivaravgifterochskatteavdrag/arbetsgivaravgifter.4.233f91f71260075abe8800020817.html>

Uträkningar

- Inkomst av bär och svamp per dag = Prestation * Pris
- Inkomst av bär och svamp per vecka = Prestation * Pris * 5
- Inkomst av bär och svamp per månad = Prestation * Pris * 5 * 4

- Semesterlön = Bruttolön * 0,12 * 1,3142 (arbetsgivaravgift)
- Arbetsgivaravgift = Bruttolön * 0,3142
- Lönekostnader inklusive arbetsgivaravgift = Bruttolön + arbetsgivaravgift
- Bidrag = Vald bidragsprocent (60, 70, 80%) * Lönekostnader inklusive arbetsgivaravgift
- FORA försäkring = 0,05 * Bruttolön

- Täckningsbidrag exkl. FORA 50/50 mix = Inkomst för bär per månad * 0,5 + inkomst för svamp per månad * 0,5 – totala rörliga kostnader per månad inklusive lönekostnader.

- Täckningsbidrag exkl. FORA 75/25 mix = Inkomst för bär per månad *0,75 + inkomst för svamp per månad*0,25 – totala rörliga kostnader per månad inklusive lönekostnader.
- Täckningsbidrag exkl. FORA 100/0 mix = Inkomst för bär per månad – totala rörliga kostnader per månad inklusive lönekostnader.